

מאיר שניצר

19/04/01

אחד הנימוקים המכריעים של קלוד לנצמן בסירובו המוחלט לשזור קטעי ארכיון מצולמים לתוך שואה, היה שקטעי תעודה מסוג זה צולמו בידי הנאצים והם בהכרח מייצגים את זווית הראיה של הרוצחים. ועם שכאלה, גרס לנצמן, אסור שיהיה איזשהו שיג ושיח. בניגוד מוחלט לגישה הזו ניגש אייל סיון לעשות את הספציאליסט, שהיווה אמש את מוקד שידורים בערוץ 2. סיון ניגש לנבור בארכיוני החומר המצולם של משפט אייכמן תוך שהוא מעדיף לתת את זכות הדיבור לנאשם ולהבליט את קו ההגנה שלו במשפט. אין זה עניין של מה בכך לציין את יום השואה עם טקסטים שדובר המרכזי בהם הוא מי ששימש אחראי על הגירוש למחנות ההשמדה. אייכמן, בעל גאווה של מומחה מדופלם, מפרט מהי שרשרת פיקוד ומהי אחריותו של המומחה כלפי האירגון שהפקידו בידיו משימה לביצוע, אדם שבתוקף מומחיותו אינו חייב לראות את התמונה הכוללת. מיותר כמעט להוסיף שלנצמן היה בוודאי יורק על קו החשיבה הזה, בבואו לבדוק את האופן שבו מיוצגת תודעת השואה בזיכרון הקולקטיבי. מצד שני, על סרטו של סיון שורה איזושהי אווירה טבטונית מעוררת צמרמורת, המכניסה את הצופים לתוך אותו סוג של היגיון הקרוי נאציזם. \* \* בשל התרחקותו של לנצמן מכל חומר שיד נאצית נגעה בו, נמנע ממנו השימוש באוצרות של תיעוד מהסוג בו הסתייע דריוש יבלונסקי הפולני, כשביים את צלם, שישודר הבוקר. יבלונסקי השתמש בשיקופיות צבע, שצולמו בימי המלחמה בידי ולטר גנווין. הלה, צלם חובב מגרמניה, שוגר על ידי שלטונות הכיבוש הנאצי כדי לשמש כמנהל חשבונות בגטו לודז' ואת זמנו הוא הנעים בהפניית מצלמה סקרנית אל עבר יהודים מורעבים וגוססים. החומר מדהים וכך גם הזדהותו הטבעית, המולדת כמעט, של הצלם הזה עם השקפת העולם של הרוצחים, הרואה ביהודים לא יותר מכתבי צבע המצויים במצבי צבירה שונים

ומשונים. בראיונות הרבים שאייל סיון נתן לתקשורת לפני כשנתיים, כאשר הספציאליסט הוקרן לראשונה, הוא הדגיש את המחויבות העמוקה של סרטו לתיזות שהחוקרת חנה ארנדט הבליטה בספרה "דו"ח על הבאנליות של הרוע", שסקר את משפט אייכמן תוך הדגשת הפגמים המשפטיים השונים שהתגלו במרוצתו. מאז פרסומו של דו"ח זה נתפסה ארנדט כאויבת הציונות. בין היתר, משום שהיא דרשה לחפור ולנכור בפצעים הפתוחים של מוסדות היודנראט הממשל היהודי "העצמי" שניהל את הגטאות ושל הקאפו למי ניהם, ששיתפו פעולה עם הנאצים. משפט אייכמן העדיף לדלג במידת האפשר על מהמורות מוסריות אלה. אך לא כך תור בן מיור ודני סיטון שביימו את קאפו, שישודר לפנות ערב. במרכזו של סרט זה עומדת תיזה בנוסח ארנדט, שגורסת כי החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם אינו אלא חלק מההתנשאות של הציונות כלפי הגולה. הרעיון שאנשים חופשים ממדינת ישראל העצמאית, יוכלו לשפוט את מעשיהם של אסירי מחנות מורעבים, אפילו אם הם בגדר של משתפי פעולה עם מרעיביהם, הוא רעיון מתנשא, אם לשפוט את מרבית הדוברים בקאפו, שגם הוא בגדר של אורח חריג בין סרטי יום השואה המקובלים. \* \* \* שידורי יום השואה ייחתמו הערב במיני סדרה נירנברג, ששודרה בארצות הברית לפני כמה חודשים. טוב היתה עושה "טלעד" אילו שמטה סרט ארוך זה מלוח המשדרים. אמנם במרכזו ניצב ההליך המשפטי שהתחולל בנירנברג, ובו נשפטו ראשי המשטר הנאצי. אך הסרט הוא בפירוש כתב הגנה על הרמן גרינג, סגנו של היטלר, המוצג בפן ההומני, המשפטי והלויאלי שלו. אפילו התאבדותו בבליעת ציאניד, כמה דקות לפני שבוצע בו גזר דין מוות, מוצגת בסדרה באור הירואי. דבר אחד הוא להסתייע בזווית הראייה של הרוצחים לצורכי תיעוד, ודבר חמור בהרבה הוא לסלוח להם.